

УДК 81'42:32

В. І. Додонова
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПОЛІТИЧНА ДИСКУРСОЛОГІЯ Й ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ ЗА ЯКІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ

Інформаційний простір, у якому живе сучасна людина, постійно впливає на неї, в результаті чого прищеплюються стереотипи мислення, концептуальні настанови, формується та змінюється картина світу. І соціальним інститутом, який відповідає за тиражування такої картини світу, є засоби масової інформації (далі – ЗМІ). З одного боку, ЗМІ виконують функцію інформування особистості про суспільно значущі події, але з іншого – створюють мовними засобами особливу медіареальність, у якій пересічна людина часто губиться, дезорієнтується, починає видавати бажане за дійсне.

Сьогодні ЗМІ, які активно реалізують новітні методи інформаційного впливу, є одним із важливих інструментів політичної боротьби. Висвітлення подій у сучасному політичному житті України, коли активно використовуються емоційно-експресивні слова, категорична оцінка, відсутні всі табу на використання ненормативної лексики, а образа стає нормою політичного спілкування, призвело до того, що в українських ЗМІ превалює дискурс інтолерантності: конфліктний дискурс, дискурс образ, дискурс боротьби. Особливо це стосується ситуації, коли країна живе не тільки в політичному протистоянні всередині, а й в умовах війни. Новітні форми війни, яку досить часто називають гібридною, подарували світу й новітню зброю – дискурсивну. Мовні ігри стали невід’ємною складовою збройного протистояння. Вони обґрунтовують, підтримують і легітимують насилля, мобілізують маси, маскують справжні наміри та дії учасників конфлікту.

Метою статті є окреслення відповідальності журналістів за якість поданої інформації в межах політичного дискурсу.

Філософи завжди переймалися тим, що є світ і чи можливо пізнати його об’єктивно. Сьогодні, як і раніше, це питання постає досить гостро, оскільки ми живемо в ситуації гносеологічного релятивізму й софістики, коли світ людини багато в чому визначається мовним середовищем. У цьому аспекті варто пригадати фразу представника аналітичної філософії Л. Вітгенштейна: «Межі мого світу визначаються межами моєї мови». Функція мови в епоху постсучасності полягає не стільки у відображенні світу, скільки в його конструюванні, яке відбувається завдяки такому феномену, як дискурс. Розмірковуючи про сутність дискурсу, М. Фуко наголошує на тому, що «дискурс – це тонка контактуюча поверхня, яка зближує мову й реальність, зміщує лексику й досвід... Завдання полягає в тому, щоб ... тлумачити дискурси не як сукупність знаків (що означають елементи, які відсилають до змісту або репрезентації), а як практику, що систематично формує об’єкти, про які вони (дискурси) говорять. Безумовно, дискурс – це подія знаку, але те, що він робить, є дещо більшим, ніж просто використання знаків для означення речей» [1, с. 48–49].

Оскільки дискурс є живим утіленням мово-дій, то свідомі втручання в стихійний на перший погляд процес вільного обміну думок мають певні шанси на успіх. Саме в ході діалогу в учасників комунікації виникають різноманітні «психічні продукти»: думки, почуття, бажання, мрії, уяви, надії, вірування, знання. Ураховуючи те, що дискурс є «об’єктивно існуючою, вербально-знаковою побудовою, яка супроводжує процес соціально значущої взаємодії людей» [2, с. 8], М. Макаров стверджує, що дискурс завжди закарбовує в собі взаємодію, діалог. Позиції співтворців дискурсу – комунікатора й реципієнта – зумовлені багатьма факторами: їхньою належністю до певної етнічної, конфесійної традиції, попереднім життєвим досвідом, особливостями со-

ціалізації, рівнем освіти, виховання, професійними інтересами, політичними цілями, гендерними настановами тощо.

У демократичному суспільстві великого значення набуває політичний дискурс, який уможливує зв’язок політичної свідомості, політичної комунікативної дії та мовленнєвої форми. Надмірно непропорційне й активне втручання в дискурс одного з учасників діалогу дає змогу нав’язувати власні переконання та погляди, маніпулюючи свідомістю опонентів і поступово змінюючи їхні цінності.

З декількох «можливих світів» політичні гравці намагаються запропонувати опонентові один, найбільш бажаний для себе, але подати справу так, що цей варіант відповідає його інтересам і цілям. «Ідеться про таке використання дискурсу, яке здійснюється владними структурами з метою лімітування свободи громадян, ідеологічної орієнтації, тотального контролю та маніпулювання свідомістю» [1, с. 22].

У лінгвістичній і політологічній літературі категорія «політичний дискурс» використовується у двох значеннях – вузькому та широкому. У широкому значенні це поняття включає такі форми спілкування, в яких до політичної сфери належить хоча б одна з його складових: суб’єкт, адресат або зміст повідомлення. Цієї позиції дотримуються О. Шейгал та А. Баранов. Зокрема, А. Баранов визначає політичний дискурс як «сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників політичного дискурсу як таких, хто формує конкретну тематику політичної комунікації» [3, с. 245–246]. О. Шейгал розглядає політичний дискурс у двох вимірах – реальному та віртуальному. Так, у реальному вимірі він розуміється як «текст у конкретній ситуації політичного спілкування, а його віртуальний вимір містить вербальні й невербальні знаки, що орієнтуються на обслуговування сфери політичної комунікації, тезаурус прецедентних висловлювань, а також моделі типових мовних дій і уявлення про типові жанри спілкування в цій сфері» [4, с. 16]. За такого підходу дослідження політичного дискурсу передбачає аналіз усіх семіотичних систем, а мовним матеріалом є заяви політиків, політичних оглядачів і коментаторів, публікації в ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що стосуються різноманітних аспектів політики. Політичний дискурс розуміється як актуальне використання мови в соціально-політичній сфері спілкування й ширше в публічній сфері спілкування. Отже, розбіжності в тлумаченні поняття «політичний дискурс» досить значні. Однак більшість науковців, які досліджують проблему політичного дискурсу, єдині в тому, що головною метою політичного дискурсу, яка визначає його використання як інструмента політичної влади, є боротьба за владу. Свідоме втручання в поле дискурсу, започаткування нових тем для обговорення, зміна акцентів, оцінка певних політичних подій у масовій свідомості як справедливих чи несправедливих, важливих чи неважливих непомітно підштовхують людину до того, що вона самостійно робить висновок на користь інтересів владної еліти.

Як зауважує В. Дем’янков, суспільне призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб навіяти адресатам – громадянам суспільства – необхідність «політично правильних» дій і/або оцінок, оскільки це вигідно тим, хто йде до влади [5, с. 384]. Т. Дедушкіна наголошує на тому, що «з проблемою інституціональності політичного дискурсу пов’язане питання про межі політичного дискурсу і його жанрові різновиди. За вузького розуміння політичний дискурс буде обмежений тільки інституціональними формами

спілкування (наприклад, інаугураційна промова, наказ, звітна доповідь, партійна програма тощо), тобто такими, які відбуваються в соціальних інститутах, де спілкування є складовою частиною їх організації. Широкий підхід спирається на два рівні у визначенні політики: перший рівень представлений інституційними формами спілкування, другий – неінституційними. Видається, що політичний дискурс не може бути обмежений тільки статусно-орієнтованим спілкуванням, отже, відкритим для всіх членів мовного простору» [6]. Виступи політичних лідерів та інтелігенції, зміст новинних блоків і коментарі експертів, політичні дебати й передвиборчі програми – усі ці джерела політичної інформації створюють політичний дискурс.

У політичному дискурсі відтворюється – «реконструюється» – мисленнєвий світ, у якому описується реальне та бажане (навіть не завжди досяжне), нереальний стан речей. У цьому світі ми знаходимо характеристики дійових осіб, об'єктів, часу, обставин подій (зокрема вчинків дійових осіб) тощо. Цей мисленнєвий світ включає також домислювані інтерпретатором (із його неповторним життєвим досвідом) деталі й оцінки. Саме цією обставиною й користується автор дискурсу, нав'язуючи власну думку адресату, бо, намагаючись зрозуміти дискурс, інтерпретатор хоча б на мить переселяється в чужий мисленнєвий світ. Досвідчений маніпулятор розпочинає «обробку» чужої свідомості буденними розмовами, щоб нове ставлення до предмета гармонізувало з повсякденними уявленнями. Розпливчата семантика мови сприяє гнучкому втіленню в чужу свідомість: новий погляд модифікується (це своєрідна мімікрія) під впливом системи ustalених думок інтерпретатора, а заодно й змінює цю систему.

Отже, політична дискурсологія вивчає особливий тип спілкування, для якого характерний високий ступінь маніпулятивності свідомості та поведінкою людини. Маніпулювання – це вид психологічного впливу на людей на кшталт таємного управління, обробки, примусу, що спрямовані на програмування їхніх думок, прагнень, психічних станів і поведінки з метою контролю й досягнення слухняності в інтересах маніпулятора. Важливою ознакою маніпулювання є несумісність кінцевих інтересів і цілей маніпулятора з актуально існуючими потребами та бажаннями об'єкта маніпуляції. «У цьому контексті маніпулювання є видом соціального шахрайства, шахрайських дій політичних лідерів, соціальних інститутів, державних установ із використанням ЗМІ, політичних заходів, різного роду афер тощо. Ці дії пов'язані з намаганням створити хибне враження, таємний примус, ілюзії самостійного рішення. Маніпулювання як таємне управління й обробка людей здійснюються за допомогою досить складних методів впливу, що вимагає певної майстерності, мистецтва, хисту під час їх виконання. Маніпулятивні дії спрямовані на те, щоб «приручити» іншого, «спіймати на гачок», «прибрати до рук», тобто перетворити об'єкт у маріонетку, слухняне знаряддя в руках маніпулятора» [7, с. 28]. Є. Доценко пише, що маніпуляція – це «вид психологічного впливу, майстерне виконання якого призводить до потаємного виникнення в іншій людини намірів, що не збігаються з її актуально існуючими бажаннями» [9, с. 59].

Із лінгвістичного погляду маніпулятивний мовний вплив виражається через мовленнєве насилля – неаргументований або недостатньо аргументований вербальний вплив на реципієнта, метою якого є зміна настанов поведінки. Ця зміна особистісних настанов відбувається завдяки такому психологічному феномену, як навіювання. Варто зазначити, що на початку ХХ ст. В. Бехтерев писав, що «навіювання діє шляхом безпосереднього щеплення психологічних станів, тобто ідей, почуттів і відчуттів, не потребуючи взагалі ніяких доведень і не відчуваючи потреби в логіці» [11, с. 2].

Маніпуляція свідомості й життям у сфері інформаційних фантомів відбувається завдяки діяльності політикуму, а також ЗМІ, бо поступово «ловиться на гачок» завдяки плідній діяльності журналістської «касти» все населення України. На думку М. Рожика, «журналісти мають розумі-

ти й добре освоїти складнощі переходу пізнавального стану людини в емоційний і чітко уявляти, як під впливом ЗМІ відбувається катарсис і діють такі психологічні фактори, як сенсація, сприйняття інформації та довіри до комунікатора. Методи переконування важливі в тому сенсі, що вони покликані забезпечити ефективність інформаційного процесу й зробити його соціально корисним і важливим» [12, с. 33]. У результаті інформаційного впливу на соціум свідомість пересічної людини починає жити ц світі інформаційних фантомів, які часто містять ц собі деструктивне начало, дезінформацію або антисуспільні настанови. Американський теоретик ц сфері масової інформації Р. Ентман писав: «У свідомості є вразливі точки, вони знаходяться в галузі, що пов'язана з невіглаством, неосвіченістю, забобонами. Виявити й використовувати їх у пропаганді – означає управляти поведінкою таких людей» [13, р. 71].

Наші політики в пресі, на телебаченні, в Інтернеті ніби змагаються в тому, хто з них більше завдасть своєму візаві іміджевої шкоди та перетягне на свій бік більшу частину його «електорату». Хоча якщо порівнювати російські пропагандистські технології, то неважко помітити, що з весни 2014 року рівень агресивності й експресії ЗМІ є набагато вищим порівняно з попереднім періодом. На думку професора О. Шевченка, у Росії відбувається синтез традиційних тоталітарних і новітніх дискурсивних прийомів, а саме: відміна опису явища його емоційною оцінкою, технологія евфемізму, занурення явища в більш широкий контекст і псевдоуточнювальна конотація, «логіка контрарності» з новітніми інформаційними технологіями, які націлені на створення віртуальної реальності – телереальності чи Інтернет-реальності [14]. Зазначимо, що російська пропаганда досягла величезних успіхів у цьому процесі, вона довела характеристику уявності до повного відриву від Реальності, яка стала фейковою.

Натомість в Україні роль візуальних образів є дещо меншою, оскільки не існує державної монополії влади на ЗМІ, а тому досить важко створити єдину візуалізацію подій для всіх споживачів телебачення, а ще складніше створити тотальну фейкову реальність і цілеспрямовано зомбувати населення. Масова свідомість у цьому плюралізмі думок заплутується та впадає в апатію, оскільки пересічний громадянин усе більше «нікому не вірить». Саме тому наші можновладці головну ставку роблять на «лінгвістичні зиски», на спробу створити пропагандистську картину за допомогою можливостей слова.

І в цьому процесі часто вдаються до різних мовленнєвих засобів, зокрема епітетів, гіпербол, метафор, технології евфемізмів, навіть ненормативної лексики і створення «новозву». У сучасному медіапросторі все частіше вдаються до створення так званих лексичних фантомів, механізмом утворення яких є відрив слова від денотату, неспіввідношення між означуваним та означаючим. Такі мовні маневри спотворюють зв'язок між словом і реальністю, часом нагадуючи відомий оруелівський перл: «Мир – це війна». Подібні слова-фантоми заповнюють український політичний дискурс, зокрема все більше чути про «реформи», «боротьбу з корупцією», «децентралізацію», «європейський вибір», «єдину країну», натомість у суспільстві реально маємо сплеск корупції, імітацію реформ, розбудову авторитарної держави із сильною централізованою владою, яка набагато ближче до російського, ніж європейського варіанта, роз'єднану, розірвану ціннісно й територіально націю.

Якщо говорити про оцінку ситуації на Сході країни, то наша влада досі не назвала війну війною, а сором'язливо іменує її «операцією». Ми уникаємо називати Росію загарбником, а її військовослужбовців вважаємо «сепаратистами», «диверсантами», «найманцями». Не окреслюємо зовнішнього ворога, натомість постійно культивуємо образ внутрішнього, створюючи все нові й нові стереотипи. Однак, підтримуючи стереотипне мислення щодо Донбасу, наша влада на кшталт давньокитайських легістів потихеньку намагається «укоротити балакучим язика», тим, хто прагне ці стереотипи спростовувати.

Беручи до уваги об'єктивні та суб'єктивні складові війни на Сході України, хочемо висловити думку, що всі мовленнєві «зиски» відіграють визначальну роль у конструванні конфлікту не тільки на його початку, а й сьогодні, вони його підтримують і підживлюють. Мовленнєво-конструктивістська «зброя» війни на Донбасі завдає людині шкоди не менше, ніж залпи «Градів». Як говорив російський політехнолог Марат Гельман, якщо ти працюєш у газеті, то це можна порівняти зі стрільниною з автомата, а якщо ти працюєш на ТВ, то це все рівно, що управляти бомбардувальником. Журналісти – це бійці «мисленнєво-го» фронту, бо вони змагаються за свідомість людини, за її ціннісні настанови і пріоритети. Саме тому одними із найважливіших проблем сучасної журналістики є проблеми об'єктивності інформації та відповідальності за СЛОВО.

Головним викликом і дилемою для журналістів в умовах війни на сході України залишається питання, як правильно висвітлювати військову інформацію. Українські медіаексперти вважають, що потрібно робити все, щоб не зашкодити жодному життю, як чужому, так і своєму. Огар Довженко, журналіст і медіаексперт, викладач школи журналістики Українського католицького університету, переконаний, що в жодному разі надати слово сепаратистові, який говорить неправду, не означає дотримуватися балансу думок: «Журналісти несуть відповідальність за те, що їхня аудиторія побачить і почує. А тому слід уникати будь-якого негативного впливу на аудиторію, не давати змоги розпалювати ворожнечу між народом єдиної країни» [15].

З іншого боку, варто навести думки журналіста «Нової газети» Ольги Мусафірової, яка зауважує: «На жаль, так склалися обставини, що частина колег свідомо, підсвідомо чи несвідомо цікавиться лише «дружною», а не «ворожою» стороною – «ворожою» в контексті я називаю жителів Донбасу з іншими поглядами, а не зі зброєю в руках. Усі ми громадяни, більшість із нас патріоти України. Але також треба розуміти, що ставлення до населення, яке з різних причин не виїхало, залишилось по інший бік умовної лінії розподілу, формується й під впливом медіа. Ми займаємось додатковим «розлюдненням» тих, котрі «самі винні», що їх громадянські права порушені. Тавруємо їх як колаборантів, пристосуванців, посібників бойовиків і цим самим поглиблюємо тріщину, яка існувала завжди... На відстані, з Києва, ми бачимо за блокпостами здебільшого однорідну масу «сепарів» і «ватників». Найбільша складність для мене полягає в тому, що дуже хочеться пробитися до свідомості «на тому боці» і все ж таки визначитися, чи зможемо ми колись збудувати з ними єдину країну, чи вони остаточно перетворюються зараз на відрізаний шматок. Поки що для мене питання залишається відкритим» [16]. Отже, маємо протилежні думки щодо висвітлення інформації з гарячої точки України. Можна припустити, що «сепаратист» може говорити не те, що хочеться чути й українському політикуму, й українському суспільству. Але чи дійсно він спотворює інформацію, чи, може, навпаки, доносить її об'єктивно?

Якщо вдаватися до наукових розмислів, то, врешті-решт, діяльність журналіста спрямована на пошук істини. Істина – явище складне. Вона має об'єктивно-суб'єктивний характер. Об'єктивність полягає в незалежності її змісту від суб'єкта, що її пізнає. Суб'єктивність істини виявляється в її вираженні, у формі, яку їй надає лише суб'єкт. Тобто об'єктивні події все рівно подаються суб'єктивно, тому важко уникнути власної оцінки, а якщо тобі за цю оцінку ще й платять, то, певно, неможливо. Політичні події необхідно розглядати комплексно, неоднорізно, намагатися висвітлити весь спектр позицій з означеної проблеми, тоді може бути реалізована претензія на всебічність розгляду.

На проблемі відповідальності за подану інформацію зосереджують свою увагу багато українських журналістів. Так, Наталя Курдюкова наголошує, що «питання відповідальності – це основне питання журналістики та

будь-кого, хто бере до рук камеру або просто намагається розповісти якусь історію». «Журналіст, – пише Анастасія Канарьова, – має право висловлювати свою позицію, але в колонках. Несе відповідальність за формування свідомості населення». На думку Беттіни Руйгіс, «охопити всі потоки інформації та думок в соцмережах стає дедалі важче. Тому новий виклик для журналістики – вибрати з масиву інформації головне та надати не лише факти, а аналітику, статистику, допомогти побачити повну картину й зробити висновки» [17]. Отже, з одного боку, повна картина дасть шанс на об'єктивність, з іншого – може створити загальний образ події, який пересічний громадянин просто бездумно «проковтне». Проблема об'єктивності інформації також пов'язана з війною олігархів в українському медіапросторі, про що відзначає Діана Дуцик, наприклад, відверта політична та комерційна боротьба між «Інтером» та «Плюсами» на ринку новин. «Від цього також страждають етичні стандарти професії журналіста. А за рахунок цього витісняються суспільно важливі теми, які стосуються кожного з нас: як пережити зиму, прогледувати родину, коли ціни щотижня мають тенденцію зростати, і на що» [17].

Ще одним із аспектів об'єктивності подачі новин, а відтак і маніпуляції новинами є замовчування тих новин, які не підпадають під певний «патріотичний наратив». Уважається, що якщо в тебе не провладна позиція, то вона не проукраїнська. Н. Курдюкова вважає, що «проукраїнська позиція – це в жодному разі не заклик до радикалізму і не підтримка влади. Як ті бійці, які наразі в АТО, зовсім не обов'язково підтримують чинну владу, вони просто захищають свою Батьківщину. Так само і журналісти відстоюють інтереси своєї країни» [17]. Для того щоб пересічні люди мали об'єктивне уявлення про події в Україні і світі й не стати об'єктом журналістської маніпуляції, необхідно вдаватися до серйозної аналітичної роботи, а саме: передивитися новини на всіх каналах, проаналізувати їх суперечливі моменти, скласти власне враження про ситуацію. І навіть у такий спосіб пізнавальної діяльності однаково можна не володіти об'єктивною інформацією. «Конструювання провокаційної реальності й гіперреальності, замість висвітлення реальних подій, – суть тотальної брехні як державної політики, сплетеної із сурогатом інформації. Маніпулятори образами реального створюють віртуальну реальність, яка доноситься так, що стає «реальнішою за будь-яку дійсність», – пише Микола Рожик [12, с. 33].

СЛОВО завжди мало велику силу, а в умовах гібридної війни набуває ще більшої. На нашу думку, силу слова можна «втиснути» в діапазон висловів відомих українських літераторів І. Франка та Л. Українки. Так, І. Франко сказав: «Якби ти знав, як багато важить слово, одно сердечне, теплеє слівце», наголошуючи на щирості почуттів і думок. Натомість Л. Українка говорить: «Благословенне слово, що гартує». Її слово допомагає вистояти й перемогти. Українська журналістика має рухатися саме в такому діапазоні думок.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що політичний дискурс, на тлі якого відбувається маніпуляція свідомістю, є сферою діяльності не тільки політиків, а й журналістів. Окрім політичного тексту, а саме політичних промов, що лунають з екранів ТВ та зі шпальт газет, великого значення набуває інтерпретація тексту, яка подається саме в репортажах журналістів, котрі дуже часто вдаються до різних мовленнєвих «зисків», аби сколихнути суспільство, створити в ньому резонансну ситуацію. Натомість треба завжди пам'ятати про відповідальність, яку вони мають нести перед суспільством. На жаль, у суспільстві, і на те є певні підстави, сформувалася думка, а відтак і стереотип сприйняття, що сучасна журналістика перетворюється на «мовленнєву» повію. Однак об'єктивно журналістика здатна створити дієву систему протидії інформаційним загрозам і захисту національного інформаційного простору, інформаційних структур, ресурсів захисту громадянина й особистого життя.

Література

1. Фуко М. Археология знания / М. Фуко. – К. : Ника-Центр, 1996. – 416 с.
2. Макаров М.Р. Основы теории дискурса / М.Р. Макаров. – М. : Гносис, 2003. – 280 с.
3. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику : [учебное пособие] / А.Н. Баранов. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 360 с.
4. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – Волгоград, 2000. – 431 с.
5. Демьянков В.З. Политический дискурс как предмет политологической филологии / В.З. Демьянков // Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования. – М. : ИНИОН РАН, 2002. – № 3. – С. 32–43.
6. Дедушкина Т.А. Жанровое пространство политического дискурса / Т.А. Дедушкина // Studia Linguistica. – К., 2011. – Вып. 5. – С. 472–477.
7. Капитонов Э.А. Управление общественными отношениями / Э.А. Капитонов, Г.П. Зинченко, А.Э. Капитонов. – М. : Дашков и К; Ростов-н/Д : Наука-Пресс, 2008. – 368 с.
8. Fairclough I. Political Discourse Analysis: A Method for Advanced Students / I. Fairclough, N. Fairclough. – Routledge, 2012. – 266 p.
9. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е.Л. Доценко. – М. : ЧеРо, Юрайт, 2000. – 344 с.
10. Кара-Мурза С.Г. Советская цивилизация / С.Г. Кара-Мурза // Книга первая. От начала до Великой Победы. – М. : Алгоритм, Эксмо, 2005. – 365 с.
11. Бехтерев В.М. Внушение и его роль в общественной жизни / В.М. Бехтерев. – СПб. : Издание К.Л. Риккера, 1908. – 144 с.
12. Рожик М. Психологічна складова – дієвий фактор новітньої української журналістики / М. Рожик // Журналіст України. – 2015. – № 11 (402). – С. 33.
13. Зарипов Р.И. Особенности метафорического манипулятивного воздействия в политическом дискурсе / Р.И. Зарипов // Вестник РУДН. Серия «Лингвистика». – 2014. – № 2. – С. 145–158.
14. Шевченко О. Слова-фантомы у пропагандистському дискурсі української влади / О. Шевченко // Філософська думка. – 2016. – № 1. – С. 56–63.
15. Кутовенко О. Маніпуляції в новинах та інші етичні виклики для українських журналістів / О. Кутовенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.ejo-online.eu/1932/етика-та-якість/маніпуляції-в-новинах-та-інші-етичні-в>.
16. Леся Карлова «Ми не ідемо в зону АТО за сенсацією», – Іван Гребенюк, «1+1» // Журналіст України. – 2016. – № 3.
17. Громадянський журналіст – яка зона відповідальності? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.telekritika.ua/profesija/2015-10-28/112550>.

Анотація

Додонова В. І. Політична дискурсологія й проблема відповідальності журналістів за якість інформації. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу інформаційного впливу на людину. Досліджується феномен дискурсу, розглядаються різні позиції щодо його розуміння, від європейських класиків до су-

часних українських і російських науковців. Аналізується політичний дискурс, виокремлюється його тлумачення у вузькому та широкому сенсі, доводиться, що політичний дискурс є тлом для маніпуляції свідомістю. Розкривається зміст маніпуляції свідомістю, описуються методи маніпуляції в українських ЗМІ в контексті конфлікту на сході України. Актуалізується проблема відповідальності журналістів за опубліковану інформацію. Досліджується роль мовних ігор у політичній боротьбі й застосування різних мовленнєвих засобів: епітетів, гіпербол, метафор, технології евфемізмів, ненормативної лексики. Доводиться, що сучасна журналістика має стати дієвим засобом захисту інформаційного простору держави та її громадян.

Ключові слова: дискурс, політичний дискурс, маніпуляція, відповідальність журналіста.

Аннотация

Додонова В. И. Политическая дискурсология и проблема ответственности журналистов за качество информации. – Статья.

Статья посвящена анализу информационного воздействия на человека. Исследуется феномен дискурса, рассматриваются различные позиции в его понимании, от европейских классиков до современных украинских и российских ученых. Анализируется политический дискурс, определяется его толкование в узком и широком смысле, доказывается, что политический дискурс является фоном для манипуляции сознанием. Раскрывается содержание манипуляции сознанием, описываются ее методы в украинских СМИ в контексте конфликта на востоке Украины. Актуализируется проблема ответственности журналистов за опубликованную информацию. Исследуется роль языковых игр в политической борьбе и применения различных речевых средств: эпитетов, гипербол, метафор, технологии эвфемизмов, ненормативной лексики. Доказывается, что современная журналистика должна стать действенным средством защиты информационного пространства государства и его граждан.

Ключевые слова: дискурс, политический дискурс, манипуляция, ответственность журналиста.

Summary

Dodonova V. I. Political Diskursology and the Problem of Journalists Responsibility for the Quality of the Information. – Article.

This article analyzes the effects information's power on human. It explores the phenomenon of discourse, discusses the various positions in his understanding – from European classics to modern Ukrainian and Russian scientists. The political discourse is defined by its interpretation in the narrow and broad sense, it is proved that the political discourse is the backdrop for the manipulation of consciousness. The content of the manipulation of consciousness and described its methods in the Ukrainian media in the context of the conflict in eastern Ukraine. Urgency of the problems journalists responsible for the published information. We investigate the role of “language games” in the political struggle and the use of various means of speech: epithets, hyperboles, metaphors, euphemisms technology profanity. The modern journalism should become an effective means of protection of information space of the state and its citizens.

Key words: discourse, political discourse, manipulation, responsibility of the journalist.